

E-petitions as a tool of political consultation.

Abstract. *The article describes how the electronic petition affect the solution of political issues in the state at different levels: national, regional and local. E-petitions are invited to consider as part of the information system «Electronic Government». Presents positive changes that get citizens to address important issues and negatives facing the authorities.*

Key words: *e-petitions, consultations, e-government, information communication.*

УДК 327(477)

Федик Л. Б.

кандидат історичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права,
Івано-Франківський університет права імені короля Данила Галицького
(Івано-Франківськ, Україна), E-mail: kilo-pl@ukr.net

**ПОГЛЯДИ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО НА
ГЕОПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ**

Анотація. *На основі аналізу творчої спадщини митрополита А.Шептицького показано його бачення передумов та перспектив розвитку українських земель у сучасному йому геополітичному просторі. Встановлено, що геополітичні погляди митрополита А. Шептицького були реакцією на зовнішньополітичні реалії і були орієнтовані на виявленні походження та подолання факторів, що перешкоджали державно-національній самореалізації українських земель та ідентифікації як європейської держави.*

Ключові слова: *митрополит, Андрей Шептицький, геополітичне становище, релігійні суперечності, українські землі.*

Актуальність вивчення питань міжнародних відносин і зовнішньої політики зумовлюється потребою створення умов, щоб зайняти своє місце у світовій спільноті, налагодження Україною політичних та економічних відносин з іншими країнами. Вироблення геостратегії для сучасної України, дозволить, враховуючи геополітичні інтереси країни бути активним гравцем, а не об'єктом міжнародних відносин. Геополітичні орієнтації країни визначаються рядом чинників серед яких важливими є історичні традиції та історія міждержавних взаємин. Без вивчення історичних витоків і факторів виникнення й розвитку геополітичних явищ важко зрозуміти політичну реальність України. Розробка найважливіших геополітичних проблем української геополітики у політичній думці кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. має не тільки теоретичний, але й прикладний характер, оскільки розробляли їх політичні діячі, які формували внутрішню та зовнішню політику держави. Вивчення їх геополітичних поглядів дозволить зрозуміти тогочасні міжнародні відносини та суспільно-політичні процеси, їх здобутки та прорахунки, що може бути використано при розробці зовнішньополітичного курсу нашої держави.

На сьогодні значна кількість наукових досліджень присвячена зовнішньополітичній діяльності А. Шептицького. Серед таких слід виділити праці вітчизняних науковців Г. Гладкої [3], О. Красівського [7; 8], М. Кугутяка [9], В. Сергійчука [17], Г. Цвенгоша [23], а також польського Р. Тожецького [18; 19]. Однак вони висвітлюють практичну зовнішньополітичну діяльність А. Шептицького. Попри це, у низці творів митрополит давав свою оцінку геополітичного становища українських земель, що однак, за винятком наукового дослідження М. Гайковського [1], не стало предметом окремого дослідження.

Метою розвідки є аналіз геополітичних поглядів митрополита Андрея Шептицького, які часто були реакцією на певні події. Для цього ми розглядатимемо твори та пастирські послання митрополита, а також частково його практичну діяльність.

Головними чинниками, які визначали геополітичну ситуацію наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст. була боротьба між великими державами за розширення та перерозподіл сфер впливу. Провідною ідеєю цього періоду стало політичне само-

визначення народів, які не мали або втратили державність. Єдиним суперечливим питанням була форма її організації та устрою. Усе це наклало відбиток на характер геополітичної думки періоду, що розглядається.

На формування української політичної думки щодо її геополітичного становища країни та зовнішньополітичних орієнтирів вплинули такі чинники:

- розташування етнічної території України впродовж віків між країнами-сусідами, що позначилося на менталітеті населення різних регіонів України.
- пошуки шляхів налагодження добросусідських відносин з державами [2].

Ще одним складним і суперечливим історичним процесом, що мав безпосередній вплив на ситуацію в Україні та до певної міри визначав перебіг внутрішньо та зовнішньополітичних процесів і орієнтацій, була релігійна регіоналізація Європи на два релігійні макрорегіони. Фактично вся західна частина України належала до перехідної смуги між Центральноєвропейським та Східноєвропейським релігійними макрорегіонами. Україні судилося стати своєрідним буфером між католицько-протестантською Центральною Європою та православно-атеїстичним Сходом [6, с. 318]. Тому, вся українська історія, починаючи від укладення Берестейської унії 1596 р. , пронизана гострим внутрішнім протистоянням розколотого навпіл за релігійною ознакою українського народу; протистоянням, що в найкритичніші моменти української історії унеможливило консолідацію національних сил задля збирання українських земель воєдино та утвердження національного державного організму. Поділ українців за конфесійною ознакою не вдавалося зняти ані політичними, ані адміністративними, ані, врешті, силовими заходами, яких не бракувало в історії українських земель [6, с. 340].

Як високоосвічена людина, знавець мов А. Шептицький був знайомий з провідними геополітичними проектами побудови Європи того періоду. Складна суспільно-політична та міжнародна ситуація, чітка національно орієнтована позиція митрополита та значний вплив на суспільство зумовила те, що митрополит у низці творів в контексті розгляду певних проблем зачіпав питання геополітичного становища України.

Андрей Шептицький вважав Україну центральноєвропейською державою, повноправним членом «Середньої Європи», що належить до політико-правового європейського простору. Водночас А. Шептицький був знайомий з ідеями англійського вченого-славіста Р. Сетон-Вотсона, який ще напередодні Першої світової війни запропонував проект «Нової Європи», що передбачав створення незалежних слов'янських націй, після розпаду Російської, Австро-Угорської та Оттоманської імперій. Влітку 1914 р. цей вчений у Львові мав зустрічі з М. Грушевським, І. Франком, А. Шептицьким, К. Левицьким, С. Бараном та іншими видатними українцями. У діяльності митрополита А. Шептицького помітне місце посідала його участь у роботі Велеградських конгресів, метою яких було об'єднання слов'янського світу на релігійно-церковній основі. Для досягнення цієї мети впродовж 1907-1936 рр. у Велеграді (Чехія) відбулося 7 міжнародних конгресів. На них з'їжджалися представники всіх слов'янських народів, католики й православні, щоб обговорити питання церковного єднання і подолання протиріч, передусім між слов'янами. А. Шептицький брав участь у трьох [20, с. 90].

Погляди А. Шептицького були своєрідним симбіозом центрально- і західноєвропейського орієнтаційного напрямів в українській суспільно-політичній думці в галузі геополітики і були багаті в чому схожими з поглядами Ю. Липи. Як і Ю. Липа митрополит акцентував на тих засадах, які могли б посилити енергію українства, збільшити його "відпорну" силу і безпеку стосовно чужих політичних, культурних та ідеологічних впливів і загалом – його творчий потенціал. Це, насамперед релігійна солідарність, національна воля, критичне ставлення до чужих доктрин і цінностей, вдала геополітика. Західноєвропейський вектор пропагував "поміркований європеїзм", обґрунтовував необхідність зв'язку України із Західною

Європою (як джерелом прогресу) [2].

Людство митрополит розглядав як єдине ціле, одиницю вищого порядку. На підставі фізичної єдності забезпечується культурна – усі недоліки і усі винаходи стають злом або добром для цілого людства [14, с. 365-366]. Тільки культура дає народові можливість розв'язання великих історичних завдань, а також економічну та моральну перевагу над іншими народами [14, с. 323]. Однак ґрунтуватися ця культура має на сильних моральних основах і прагненні відкрити нові шляхи розвитку. У іншому випадку, роль народу в історії стане обмеженою і незначною. Основою культури митрополит вважав науку і освіту [11, с. 33; 10, с. 281]. Водночас митрополит усвідомлював роль взаємовпливів різних культур. Прагнення ізолюватись від цих впливів приведе до відставання від людського поступу [11, с. 11].

Митрополит визнав, що для суспільства важлива наявність ідеї, яка здатна змінити основні принципи суспільного і державного життя [10, с. 492]. Звертає увагу на вплив ідей та ідеологій на геополітичні процеси і як приклад наводить Італію та Німеччину. У декреті «Визнання Вселенської віри» А. Шептицький закликав будувати взаємини з іншими народами на християнському патріотизмові, який виключав будь-які елементи шовінізму і передбачав співпрацю народів на основі визнання їх рівності перед Богом [10, с. 279].

Для А. Шептицького був притаманний національно-християнський тип геополітичної свідомості – бачення світу як поєднання споріднених релігійно народів. Україну він розглядав передусім як християнську країну в християнському співтоваристві держав [11, с. 194]. Ключовим моментом української історії митрополит вважав прийняття християнства князем Володимиром, оскільки це дало могутній поштовх розвитку культури [24, с. 54-55], а також можливість об'єднатися з християнським світом. Крім того, саме християнська церква дозволила українцям не втратити самобутність в умовах татарського іґа. Відсутність єдності, яку митрополит виводить від часів княжих міжусобиць та як результат географічного розташування між Сходом і Заходом, що зумовило відсутність «відпорної сили», яка робить народи могутніми, а держави великими [25, с. 498-499]. Водночас, саме релігійні відмінності створили антагонізми, які роз'єднують людство, поділили Рим і Візантію, Росію і Європу, Схід і Захід, що особливо проявляються на українських землях. У праці «За єдність святої віри, церкви і нації» Андрей Шептицький відзначав: «Український нарід належав довгі століття до різних держав, був розділений різними культурами. Бог дав йому землю, що лежить на пограниччі двох культур, взаємно собі противних, майже ворожих: східної і західної» [24, с. 23]. Релігійні відмінності українців, були результатом різних зовнішньополітичних орієнтації та відмінностями у територіальній приналежності окремих українських земель у різні історичні періоди, а також через змішання етнографічних типів та рас, що заклалося у психіці українців [11, с. 373]. Відсутність єдності створило умови для панування над українцями інших народів [24, с. 38].

Перебування у складі різних держав стало причиною внутрішніх суперечностей та протилежних геополітичних орієнтацій населення різних регіонів України. Однак, з точки зору митрополита ці суперечності є успадковані українцями від чужих їм світів [24, с. 24-25]. Так, тривале перебування у складі Російської імперії зумовило слабкість самостійницьких ідей серед української інтелігенції періоду революції. Перебування значної частини території України під владою більшовиків, на думку митрополита, ще більше посилює федералістські тенденції [24, с. 20]

Другою ключовою подією у історії українського народу митрополит вважав укладення Берестейської унії, яку розглядав як прилучення до західної культури, спробою збереження національних особливостей на які посягали вороги [24, с. 30]. У листі до православних українців (травень 1942 р.) даючи власну інтерпретацію умов укладення Берестейської унії, майбутнє України митрополит вбачає у злуці з Заходом, оскільки, тільки таким чином, можна буде відмежувати українців від

сусідів з півночі і північного заходу. Творці Берестейської унії усвідомлювали, що тільки релігійний зв'язок зможе забезпечити зв'язок з культурою Заходу, оскільки Захід не визнавав українців за «своїх», через тривалі віросповідні зв'язки з Азією. Тому найбільш доцільним зв'язком, який би дозволив поєднатися з західною культурою без посередництва найближчих сусідів – релігійний зв'язок [11, с. 425]. Крім того, укладення унії дало змогу Київській митрополії, за умов занепаду Константинополя, утримати позиції на Сході, маючи зв'язок із Заходом через унію, вищу від вузьких політичних інтересів її безпосередніх сусідів [4, с. 196].

Проаналізувавши національне життя українців А. Шептицький робить висновок, що українцям властива сильна воля мати свою державу [1, с. 251]. «Недугою» і проблемою українського народу, яка зрештою може привести його до руїни, митрополит вважає схильність до розколу, яка проявляється передусім у релігійній справі. Причини поділу передусім історичні: традиції, перейняті від московської і грецької церков та загалом суперечності «між греками і латинянами». З релігійної сфери ця схильність трансформується у суспільну [24, с. 35; 10, с. 113]. Причини важкого становища українського народу А. Шептицький обумовлює також історичними подіями, помилками політичних діячів, політикою противників, недоліками національного характеру, відсутністю свободи і національного життя, проникненням у культуру шкідливих політичних та релігійних теорій [12, с. 363].

Перша світова війна змінила геополітичну ситуацію, оскільки зумовила розпад великих імперій: Австро-Угорської та Російської. У результаті на політичній карті Європи з'явилися нові держави, у тому числі Українська держава, які активно позиціонували власні геополітичні інтереси [22].

Однією із причин Першої світової війни А. Шептицький вважав суперечність між Австро-Угорщиною та Росією за українські території. І однозначно виступав на бік Австро-Угорської імперії, вважаючи, що тут для українців створені значно кращі умови для національного розвитку [17, с. 8]. Оцінюючи перебування українських земель у складі Австро-Угорщини, позитивним досягненням, на думку митрополита, було те, що за австрійського імператора Франца-Йосифа, скасована давня система авторитарних урядів, а вільні народи допущені конституцією через послів до участі у державному законодавстві. Імператор також створив устрій, який би забезпечував рівні права і обов'язки всім народам [12, с. 429-430]. Водночас забезпечення рівноваги інтересів різних націй, кладає основу під державну будову [13, с. 590].

На початку Першої світової війни А. Шептицький, як і представники більшості українських партій Галичини, орієнтувався на центральноєвропейські держави, вважаючи, що в разі поразки царської Росії з'явиться реальна можливість об'єднати всі українські землі в межах Австро-Угорщини [3, с. 56]. Зважаючи на це 15 серпня 1914 р. Андрей Шептицький звернувся до урядів Австро-Угорщини та Німеччини з меморандумом, у якому висунув концепцію державно-політичного, воєнного та релігійного упорядкування усіх українських земель. Основною ідеєю цієї концепції було відділення українських земель від Росії, створення самостійної української держави, суспільно-політичної системи, війська та церкви [9, с. 68]. При цьому, митрополит рекомендував використати ті українські традиції, які б зміцнили національну свідомість українців, передусім козацькі [13, с. 610]. Передбачалося, що меморандум вплине на політику Габсбурзької монархії та її союзників в їхніх військових цілях.

Весною 1917 р. під час перебування у Києві митрополит заявив, що якщо Україна хоче жити вільним життям, то мусить відокремитись від Росії, стати незалежною й шукати союзників між іншими вільними народами і державами, які б підтримали її у боротьбі проти московської агресії. На світі є справедливість, яка відмірена кожному народові. Так як Австро-Угорщина, Росія та Туреччина порушили принцип справедливості, то розпалися. Це стане передумовою для вільної України [17, с. 11, 13].

Після Першої світової війни новою програмою становлення міжнародно-політичного життя, яка водночас була проявом нового геополітичного мислення стали «14 пунктів» американського президента В. Вільсона. Вона передбачала право на політичне самовизначення народів, які мають волю до державності та можливості її реалізувати. Однак застосування пунктів програми у тогочасних реаліях було обмеженим, оскільки новоутворені незалежні держави окрім власних національних територій включили великі ареали інших народів перетворившись у міні-імерії. До таких власне можна віднести і Польщу, політична еліта якої виношувала концепцію «від моря до моря», тобто окупацію земель від Балтійського до Чорного морів [5, с. 77-78].

Розмірковуючи над польсько-українськими взаєминами у 1916 р. , митрополит твердив, що у міжнародних відносинах панує «принцип людожера – добре, коли я загарбав сусіда і погано, якщо проковтнули мене». Досягнення миру можливе тільки за умови витворення людством почуття міжнародної справедливості та моральності [13, с. 641]. У листі до посла УНР Михайла Тишкевича від 5 січня 1918 р. , митрополит не бачив можливості відокремлення Східної Галичини від Австрії, як і не ставили цього питання підросійські українці, оскільки йшлося про укладення швидкого миру без анексії. Тому виступати відверто за відокремлення від Австрії А. Шептицький на той час вважав небезпечним і безперспективним кроком [13, с. 669].

Однак, А. Шептицький схвалив рішення Берестейського мирного договору, за яким Німеччина, Австрія, Болгарія та Туреччина визнали самостійність України [23, с. 3]. У промові з приводу укладення Берестейського мирного договору, виголошеній 28 лютого 1918 р. в Палаті Панів Державної Ради у Відні, митрополит Андрей твердив про застарілість старих підходів до визначення державних кордонів, їх невідповідність сучасним умовам життя і дотримувався принципу права на самовизначення та етнографічних кордонів. У мішані комісії, які створювалися після Першої світової війни, повинні бути запрошені представники усіх націй і що важливо, після війни не повинні бути ні переможці, ні переможені. Власне митрополит обґрунтовував принципи проголошені частково В. Вільсоном. Однак, зауважував, що принцип етнографічного обмежування не надто влаштовує народи, які звикли до гегемонії над іншими. Такі відносини є пережитком минулого століття і їх усунення, як вважав митрополит, може стати найбільшим досягненням цієї війни. Тим народам, яких нова історична епоха позбавила можливості державно-правової гегемонії, залишається можливість впливу через силу культури. Обов'язком нації є подолання егоїзму, праця над добром всього людства [13, с. 677-678].

Після розпаду Австро-Угорської імперії і проголошення 1 листопада 1918 р. у Львові ЗУНР, митрополит видав пастирський лист, у якому закликав народ до захисту і будівництва рідної держави [16, с. 39]. Митрополит був речником з'єднання ЗУНР з УНР. Подібно як і В. Липинський, Західну Україну розглядав у ролі культурно-політичного мосту між Наддніпрянською Україною та Європою [19, с. 262].

Після Ризької угоди влітку 1921 р. А. Шептицький поїхав до Риму, щоб скласти звіт папі Бенедиктові XVI, шукати підтримки у справі незалежності свого народу, а також отримати вказівки щодо подальшої діяльності Церкви. Були в митрополита й інші цілі – припинити втручання Антанти у справі Західноукраїнської Народної Республіки і домогтися неприєднання Східної Галичини до Польщі, а також знайти кошти для відбудови західноукраїнських земель після воєнних руйнувань [18, с. 32]. Головним наслідком поїздки стало ознайомлення світової громадськості з українською проблемою [8, с. 155]. Ще 1921 р. перебуваючи у Брюсселі митрополит у листі до о. Куницького, відзначав, що навіть якщо справа Галичини не буде вирішена позитивно для українців, все одно необхідно заручитися підтримкою Західного Християнства. А для західних народів вважав важливою акцію навернення цілого Сходу, осередком цієї ж акції мала б бути Україна [11, с. 192].

Під час перебування у Римі у 1921 р. А. Шептицький у розмовах з політичними

та духовними діями характеризував Польську державу як вогнище національних конфліктів у Європі. Врегулювання польсько-українського конфлікту розглядалося у формі союзу ЗУНР з Польщею [7, с. 21-22]. Митрополит був проти переговорів між українцями і польським урядом, оскільки вважав, що це звело б питання Східної Галичини з міжнародного рівня до внутрішнього польського. Водночас митрополит не мав оптимізму, щодо позитивного рішення Антантою справи Східної Галичини. Тому українці будуть змушені підкорятися рішенням великих держав, але під певними гарантіями, як з боку Польщі, так і з боку Антанти. Розглядаючи питання Наддніпрянської України, зважаючи на небезпеку більшовизму, А. Шептицький вважав, що в інтересах Польщі підтримання встановлення незалежної України [7, с. 23-24]. Головним результатом стало наділення митрополита правами Апостольського Візитатора, що відкрило перед ним шлях на Захід [15, с. 37].

У період 1921-1923 рр. після поїздки до Європи та США Шептицький переконався у відсутності умов для успішного вирішення проблеми Галичини. А тому, на випадок примусового приєднання Галичини до Польщі, виступав за надання їй статусу територіальної автономії на основі гарантій Антанти. Хоча найоптимальнішим варіантом вирішення галицької проблеми Шептицький вважав утвердження незалежності Галичини, яка при відповідних умовах мала бути об'єднана з рештою території України [21, с. 69].

З-поміж важливих виступів А. Шептицького у 1930-х рр., які свідчили про те, що митрополит уважно стежив за розвитком міжнародних подій, можна назвати такі: 1) лист у 1930 р. до папи Пія XI з засудженням пацифікації. Після цього справа Галичини знову стала предметом обговорення у Лізі Націй, що підірвало міжнародний авторитет Польщі [15, с. 43]; 2) виступ на захист Карпатської України, після падіння Чехо-Словаччини в 1939 р.; 3) заклик до дотримання українцями нейтралітету, у справі польсько-німецького конфлікту, після підписання пакту Молотова-Ріббентропа [9, с. 72].

Агресію на СРСР Шептицький вітав з надією на визволення. 1 липня 1941 року митрополит Андрей у пастирському листі «До українського народу» благословив відродження Української держави, яку бачив цивілізованою, правовою, а майбутнє українців серед європейських народів, оскільки зайнявши відповідне положення, Україна зможе тут розвинути всі свої сили. Шлях до цього митрополит вбачав солідарності та виконанні обов'язків народом, для того, щоб створити державу [16, с. 41]. Надії Андрея Шептицького на нацистську Німеччину були цілком оправдані, адже напередодні війни в 1938-1939 рр. в німецькій нацистській пресі не раз заявляли про можливість створення української держави [16, с. 46].

Однак дуже скоро митрополит зорієнтувався, що припустився помилки. У 1941 р. в умовах приєднання Галичини до складу Генеральної губернії А. Шептицький висловив думку щодо недоцільності такого акту, оскільки це буде перекресленням державницького ідеалу українців, і не сприятиме справедливому впорядкуванню відносин у Східній Європі [13, с. 927]. У грудні 1941 р. він засудив системи влади, що суперечать християнським засадам, підкреслив роль унії у житті народів, що заселяють територію між Сходом і Заходом, зокрема в житті України. Це було явним відверненням від гітлеризму. Але в той же час А. Шептицький відмежовувався від комунізму, уособлення якого був Радянський Союз. Про це йшлося у пастирському листі «До духовенства» [18, с. 33]. Наприкінці 1941 р. у пастирському листі «До духовенства» заявив про свою підтримку демократії у її західноєвропейському розумінні [19, с. 262].

Отже Україна, в силу свого географічного розташування та природних ресурсів, у першій половині XX ст. стала предметом геополітичних інтересів кількох країн, що обмежило її можливість перетворення у самостійний актора міжнародних відносин. Це наклало відбиток на геополітичні підходи українських інтелектуалів першої половини XX ст. Характерними рисами геополітичних поглядів А. Шептицького

були акцент на таких нематеріальних геополітичних чинниках як релігія, культура, утвердження тези про права народів на самовизначення, побудови відносин на основі визнання рівності. Українські території А. Шептицький розглядав як цілісний організм, функціонування якого повинне базуватися на релігійній єдності і орієнтуватися на європейський вибір у міжнародних відносинах.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Гайковський М. Майбутнє України у візії митрополита Андрея Шептицького / М. Гайковський // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність : зб. наук, праць. Вип. 7: Збірник на пошану професора Юрія Сливки. – 2000. – № 7. – С. 250-256.
2. Геополітика: Україна в міжнародних відносинах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/759/13/> (Дата звернення 20.06.2015) – Назва з екрана
3. Гладка Г. Державотворча концепція митрополита Андрея Шептицького в період Першої світової війни / Г. Гладка // Нова політика. – 1999. – № 2. – С. 56-59.
4. Гузар Л. Екуменічна місія східних католицьких церков у баченні митрополита Андрея (Шептицького) / Л. Гузар // Ковчег : науковий збірник з церковної історії. – Львів, 2002. – Число 2. – С. 189-211.
5. Дністрянський М. С. Геополітика: навчальний посібник / М. С. Дністрянський. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 436 с.
6. Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості: [монографія.] – К., Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2011. – 396с.
7. Красівський О. За Українську державу і Церкву : громадська та суспільно-політична діяльність Митрополита Андрея Шептицького в 1918-1923 рр. / О. Красівський. – Львів : Інститут українознавства імені І.Крип'якевича, 1995. – 86 с.
8. Красівський О. Митрополит Андрей Шептицький і польська держава (1918-1923 рр.) / О. Красівський, І. Пилипів // Українсько-польські відносини в Галичині : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21-22 листопада 1996 р., Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ : Плай, 1997. – С. 152-155.
9. Кугутяк М. Андрей Шептицький у національно-визвольних змаганнях українського народу / М. Кугутяк // Спадщина митрополита Андрея Шептицького в національному й духовному відродженні України. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – С. 66-75.
10. Митрополит Андрей Шептицький. Вибране: 365 днів з Великим Митрополитом. Роздуми на щодень / вид. друге. – Жовква: Місіонер, 2014. – 568 с.
11. Митрополит Андрей Шептицький : життя і діяльність : документи і матеріали (1899–1944 рр.) : у 2 т., 2 кн. / упоряд. А. Кравчук. – Львів : Свічадо, 1995. – Т. 1: Церква і церковна єдність. – 1995. – 522 с.
12. Митрополит Андрей Шептицький : життя і діяльність : документи і матеріали (1899–1944 рр.) : у 2 т., 2 кн. / упоряд. А.Кравчук. – Львів : Місіонер, 1998. – Т. 2 : Церква і суспільне питання. – Кн. 1: Пастирське вчення та діяльність. – 1998. – 572 с.
13. Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність.: документи і матеріали (1899–1944 рр.) : у 2 т., 2 кн. / за ред. А. Кравчука. – Львів : Місіонер, 1998. – Т. 2 : Церква і суспільне питання. – Кн. 2: Листування. – 1998. – XXV, 1096 с.
14. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944. – Т. III: Церква і душпастирство. Пастирські листи і послання 1901-1914 / упор. І. Костюк. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2000. – 446 с.
15. Митрополит Андрей Шептицький. – Львів: Фірма «Олір», 1995. – 176 с.
16. Панс К. Митрополит Андрей Шептицький / К. Панс // Літопис Голготи України : Т.2.: Репресована церква. – Дрогобич : Відродження, 1994. –С. 37-42.
17. Сергійчук В. Постать митрополита Андрея Шептицького в українському національному житті / В.Сергійчук // Державник, мислитель, богослов : матеріали міжнародної конференції, присвяченої 60-річчю від дня смерті Митрополита Андрея Шептицького, 2 листопада 2004 р. – К.: Українська видавнича спілка, 2005. – С. 5-21.
18. Тожецький Р. Митрополит Андрей Шептицький / Р. Тожецький // Літопис Голготи України : Т.2.: Репресована церква. – Дрогобич: Відродження, 1994. – С. 29-37.
19. Тожецький Р. Митрополит Андрей Шептицький і національні проблеми / Р. Тожецький // Хроніка 2000. – 2012. – Вип. 3(93). – С. 255-275.
20. Томин Ю. Митрополит А. Шептицький і Велеградські конгреси / Ю. Томин //

Спадщина митрополита Андрія Шептицького в національному й духовному відродженні України. – Івано-Франківськ : Плай, 2000. – С. 90-95.

21. У боротьбі за церкву, націю й державу / Г. Гладка, М. Кугутяк, М. Москалюк, Б. Хруслів // Галичина. – 1998. – №1(2). – С. 67-72.

22. Україна в геополітичних концепціях першої третини ХХ століття [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/ukrghx/r07.htm> (Дата звернення 20.06.2015) – Навза з екрана

23. Цвенгош Г. Митрополит на сторожі держави / Г. Цвенгош // Літопис Червоної калини. – 1994. – Ч. 1-3(32-33). – С. 2-5.

24. Шептицький А. За єдність святої віри, церкви і нації / А. Шептицький. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2008. – 64 с.

25. Шептицький А. Твори – Орава (морально-пасторальні) / А. Шептицький. – Рим: Український Католицький Університет, 1983. – 548 с.

REFERENCES:

1. Haikovskiy M. Maibutnie Ukrainy u vizii mytropolitya Andreia Sheptytskoho [Ukraine's future vision of Metropolitan Andrey Sheptytsky] // Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist : zb. nauk, prats. Vyp. 7: Zbirnyk na poshanu profesora Yuriia Slyvky [Ukraine: cultural heritage, national identity, statehood: Coll. sciences jobs. Vol. 7]. Lviv, 2000. – 2000. – № 7. – S. 250-256.

2. Heopolityka: Ukraina v mizhnarodnykh vidnosynakh [Geopolitics: Ukraine in international relations]. – [Electronic resource]. – Access mode: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/759/13/> (Accessed 20 July 2015)

3. Hladka H. Derzhavotvorcha kontsepsiia mytropolitya Andreia Sheptytskoho v period Pershoi svitovoi viiny [Concept-State Metropolitan Andrey Sheptytsky during the First World War] // Nova polityka. – 1999. – № 2. – S. 56-59.

4. Huzar L. Ekumenichna misiia skhidnykh katolytskykh tserkov u bachenni mytropolitya Andreia (Sheptytskoho) [Ecumenical Mission of the Eastern Catholic Churches in the vision of Metropolitan Andrey (Sheptytsky)] / Kovchek : naukovyi zbirnyk z tserkovnoi istorii [Ark: scientific collection of church history]. – Lviv, 2002. – Chyslo 2. – S. 189-211.

5. Dnistrianskyi M. S. Heopolityka: navchalnyi posibnyk [Geopolitics: Tutorial] – Lviv : LNU imeni Ivana Franka, 2011. – 436 s.

6. Etnopolitychni protsesy v Ukraini: rehionalni osoblyvosti: (monohrafiia) [Ethnopolitical processes in Ukraine: regional features (monograph)] – К., Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2011. – 396 s.

7. Krasivskiy O. Za Ukrainku derzhavu i Tserkvu : hromadska ta suspilno-politychna diialnist Mytropolitya Andreia Sheptytskoho v 1918-1923 rr. [For Ukrainian state and church, civic, social and political activities of Metropolitan Andrey Sheptytsky in 1918-1923.]. – Lviv : Instytut ukrainoznavstva imeni I. Krypiakivycha, 1995. – 86 s.

8. Krasivskiy O., Pylypiv I. Mytrpolyt Andrei Sheptytskyi i polska derzhava (1918-1923 rr.) [Mytrpolyt A. Sheptytsky and Polish state (1918-1923)] / Ukrainsko-polski vidnosyny v Halychyni : materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii (21-22 lystopada 1996 r., Ivano-Frankivsk) [Ukrainian-Polish relations in Galicia: Proceedings of the International Scientific Conference (21-22 November 1996, Ivano-Frankivsk)]. – Ivano-Frankivsk : Plai, 1997. – S. 152-155.

9. Kuhutiak M. Andrei Sheptytskyi u natsionalno-vyzvolnykh zmahanniakh ukrainskoho narodu [Sheptytsky in the national liberation struggle of the Ukrainian people] / Spadshchyna mytropolitya Andreia Sheptytskoho v natsionalnomu y dukhovnomu vidrodzhenni Ukrainy [Legacy Metropolitan Andrey Sheptytsky in national and spiritual revival of Ukraine]. – Ivano-Frankivsk: Plai, 2000. – S. 66-75.

10. Mytropolyt Andei Shetytskyi. Vybrane: 365 dnev z Velykym Mytropolytom. Rozdumy na shchoden, vyd. Druhe [Metropolitan Andei Shetytskyi. Favorites: 365 days from the Grand Metropolitan. Reflections on Everyday]. – Zhovkva: Misioner, 2014. – 568 s.

11. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi : zhyttia i diialnist : dokumenty i materialy (1899–1944 rr.) : u 2 t., 2 kn. [Metropolitan Andriy, life and work: documents and materials (1899-1944 gg.): In 2 vols., 2 books.]. – Lviv : Svichado, 1995. – T. 1: Tserkva i tserkovna yednist [The Church and Church unity]. – 1995. – 522 s.

12. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi : zhyttia i diialnist : dokumenty i materialy (1899–1944 rr.) : u 2 t., 2 kn. [Metropolitan Andriy, life and work: documents and materials (1899-1944 gg.):

In 2 vols., 2 books]. – Lviv : Misioner, 1998. – Т. 2 : Tserkva i suspilne pytannia [The church and social issues]. – Kn. 1: Pastyrskie vchennia ta diialnist. – 1998. – 572 s.

13. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi: zhyttia i diialnist.: dokumenty i materialy (1899–1944 rr.) : u 2 t., 2 kn. [Metropolitan Andriy, life and work: documents and materials (1899-1944 gg.): In 2 vols., 2 books.]. – Lviv : Misioner, 1998. – Т. 2 : Tserkva i suspilne pytannia [The church and social issues]. – Kn. 2: Lystuvannia. – 1998. – XXV, 1096 s.

14. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi: Zhyttia i diialnist. Dokumenty i materialy (1899–1944 rr.) [Metropolitan Andriy, life and work: documents and materials (1899-1944 gg.)], T. III: Tserkva i dushpastyrstvo. Pastyrski lysty i poslannia 1901-1914 [The Church and pastoral care. Pastoral letters and messages]. – Ivano-Frankivsk: Nova Zoria, 2000. – 446 s.

15. Mytropolit Andrei Sheptytskyi [Metropolitan Sheptytsky]. – Lviv: Firma «Olir», 1995. – 176 s.

16. Pans K. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi [Metropolitan Sheptytsky] / Litopys Holhoty Ukrainy : T.2.: Represovana tserkva [Annals of Golgotha Ukraine: Vol.2 .: Repressed church.] – Drohobych : Vidrodzhennia, 1994. –S. 37-42.

17. Serhiichuk V. Postat mytropolyta Andreia Sheptytskoho v ukrainskomu natsionalnomu zhytti [Figure of Metropolitan Andrey Sheptytsky Ukrainian national life] / Derzhavnyk, myslitel, bohoslov : materialy mizhnarodnoi konferentsii, prysviachenoï 60-richchiu vid dnia smerti Mytropolyta Andreia Sheptytskoho, 2 lystopada 2004 r [Statesman, philosopher, theologian materials of the international conference dedicated to the 60th anniversary of the death of Metropolitan Andrey Sheptytsky, November 2, 2004]. – K.: Ukrainska vydavnycha spilka, 2005. – C. 5-21.

18. Tozhetskyi R. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi [Metropolitan Andriy Sheptytsky] / Litopys Holhoty Ukrainy : T.2.: Represovana tserkva [Annals of Golgotha Ukraine: Vol.2 .: Repressed church]. – Drohobych: Vidrodzhennia, 1994. – S. 29-37.

19. Tozhetskyi R. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi i natsionalni problemy [Metropolitan Andriy and national issues] / Khronika 2000. – 2012. – Vyp. 3[93]. – S. 255-275.

20. Tomyn Yu. Mytropolyt A. Sheptytskyi i Velehradski konhresy [Metropolitan A. Sheptytsky and Velehrad Congresses] / Spadshchyna mytropolyta Andreia Sheptytskoho v natsionalnomu y dukhovnomu vidrodzhenni Ukrainy [Legacy Metropolitan Andrey Sheptytsky in national and spiritual revival of Ukraine]. – Ivano-Frankivsk : Plai, 2000. – S. 90-95.

21. U borotbi za tserkvu, natsiiu y derzhavu [In the struggle for the church, nation and state] / Halychyna [Galicia]. – 1998. – № 1[2]. – S. 67-72.

22. Ukraina v heopolitychnykh kontseptsiiakh pershoï tretyny XX stolittia [Ukraine in geopolitical concepts first third of the XX century]. – [Electronic resource]. – Access mode: <http://litopys.org.ua/ukrx/r07.htm> [Accessed 20 July 2015]

23. Tsvenhosh H. Mytropolyt na storozhi derzhavy [Metropolitan State guard] / Litopys Chervonoï kalyny [Annals Red viburnum]. – 1994. – Ch. 1-3[32-33]. – S. 2-5.

24. Sheptytskyi A. Za yednist sviatoi viry, tserkvy i natsii [For the unity of the holy faith, church and nation]. – Ivano-Frankivsk: Misto NV, 2008. – 64 s.

25. Sheptytskyi A. Tvory – Opera (moralno-pastoralni) [Opera (moral and pastoral)]. – Rym: Ukrainskyi Katolytskyi Universytet, 1983. – 548 s.

Федык Л. Б., кандидат исторических наук, доцент кафедры теории и истории государства и права, Ивано-Франковский университет права имени короля Даниила Галицкого, (Ивано-Франковск, Украина), E-mail: kilo-pl@ukr.net

Взгляды митрополита Андрея Шептицкого на геополитическое положение Украины

Аннотация. На основе анализа творческого наследия митрополита Шептицкого показано его видение предпосылок и перспектив развития украинских земель в современном ему геополитическом пространстве. Установлено, что геополитические взгляды митрополита А. Шептицкого были реакцией на внешнеполитические реалии и были ориентированы на выявлении происхождения и преодоления факторов, которые препятствовали государственно-национальной самореализации украинских земель и идентификации как европейского государства.

Ключевые слова: митрополит, Андрей Шептицкий, геополитическое положение, религиозные противоречия, украинские земли.

Fedyk L., PhD in historical science, assistant professor of the department of theory and history of state and law Ivano-Frankivsk University of Law named King Danylo Galician (Ivano-Frankivsk, Ukraine), E-mail: kilo-pl@ukr.net

Metropolitan Andrey Sheptytsky views on the geopolitical situation of Ukraine

Abstract. *The study of historical sources and factors and the occurrence of geopolitical events is a prerequisite for understanding the political reality in Ukraine. It is noted that the formation of Ukrainian political thought of the late XIX - early XX century. geopolitical situation on Ukrainian lands affected by political and geographical location on the border of Ukrainian territory civilizational borders between Western and Eastern Christian religious regions of the world. Established that A. Sheptytsky geopolitical views shaped by certain political realities.*

Metropolitan was familiar with the then European construction projects – «median Europe» and «New Europe». His own views can be considered a combination of Western and Central European areas that existed in the Ukrainian political thought. A. Sheptytsky was inherent to national Christian type geopolitical consciousness – seeing the world as a combination of related religious people. Ukraine he viewed primarily as a Christian country in the Christian community of states. The key elements of Ukrainian history consider the metropolitan of Christianity and the conclusion of Brest. These two acts allowed Ukrainian unite the Christian world, gave impetus to the culture, and the ability to maintain identity in a hostile environment. A factor that determined the current situation of the Ukrainian lands were geographical location between two culturally and religiously distinct spaces – Western and Eastern. Ukrainian Religious differences were the result of different foreign policy goals and in turn led to different geopolitical orientation. A factor which provides one people over another advantage is its high level of culture based on education and science.

A characteristic feature of the geopolitical views A. Sheptytsky was focused on such intangible factors as geopolitical religion, culture, strengthening the thesis of the right of peoples to self-determination, building relationships based on recognition of equality, establish state borders based on ethnographic principle. Noted Western European orientation clear foreign policy orientation A. Sheptytsky, which showed his diplomatic activity, classifying and Ukraine as the only political body.

A. Sheptytsky undertook practical measures to acquaint the international community with the Ukrainian problem in 1921-1923. Interwar period showed a Metropolitan attention to international developments, especially those related to Ukrainian lands: the fall of Czechoslovakia in 1939 and the Polish-German conflict. The beginning of the German occupation once again confirmed Ukraine A. Sheptytsky vision in the circle of European nations in its democratic dimension. This metropolitan disassociated himself from any manifestation of chauvinism in international and interstate relations.

Key words: *metropolitan, Andrey Sheptytsky, geopolitical position, religious contradictions, Ukrainian land.*

УДК 321.[64+7]

Сарбаш К. О.

аспірантка кафедри соціальної філософії та філософії освіти
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(Київ, Україна), E-mail: sarbash.kate@gmail.com

ДВОПОЛЮСНА МОДЕЛЬ ГІБРИДНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

Анотація. *Синтезовані в єдиний підхід методологічні принципи концепцій дефектної демократії та конкурентного авторитаризму. Обґрунтована доцільність виокремлення в гібридному типі політичного режиму авторитарного та демократичного спектрів. На основі розкриття сутнісних аспектів функціонування гібридного режиму, сконструйовано його двополюсну модель.*

Ключові слова: *гібридний політичний режим, дефектна демократія, конкурентний авторитаризм, владна конкурентоспроможність, двополюсна модель гібридного режиму.*

Постановка проблеми. Головними теоретичними недоліками більшості існуючих на сьогодні концепцій, що в якості предмета своїх досліджень вивчають різні аспекти функціонування гібридного політичного режиму (далі – ГПР),